

**DORIVOR LIMONO‘T (MELISSA OFFICINALIS L) NING TARKIBI VA
FOYDALI XUSUSIYATLARI**

Saparova Nilufar Olimovna
Rahmatullayeva Dinara O‘tkir qizi
Yaxshiboyeva Gulyuz Shuhratovna
Valijonova Lobar Soxobjon qizi

Samarqand agroinnovatsiyalar va tadqiqotlar instituti talabalari
<https://doi.org/10.5281/zenodo.10628904>

Annotatsiya

Maqolada dorivor limono‘ti o‘simligining botanik tavsifi hamda tarkibi va foydali xususiyatlari haqida ma‘lumot berilgan.

Kalit sozlar. Tannin, nektar, vitamin, efir moylari, nevroz, bronxial astma, toksikoz, klimaks. monoterpen aralashmalari, flavanoidlar.

Dorivor limono‘t (*Melissa officinalis* L) Yasnotkadoshlar- Lamiaceae (labguldoshlar - labiatae) oilasiga kiradi. Limono‘t ko‘p yillik, sertukli, 30-60 sm balandlikdagi o‘t o‘simlik hisoblanadi. O‘zbekiston florasida 4650 dan ortiq o‘simlik turlari mavjud bo‘lib shulardan 650 turdagi erif moyli o‘simliklar 700 dan ortiq o‘simliklar dorivor o‘simliklar hisoblanadi. Limono‘t O‘zbekiston uchun noan‘anaviy bo‘lgan istiqbolli dorivor o‘simlik bo‘lib, O‘rta Osiyo, Qrim, Kavkaz, Rassiyaning Yevropa qismining janubida va boshqa davrlarlarda daraxt soyalarida, tog‘li tumanlarda toshlar soyasida va boshqa soya joylarda o‘sadi. O‘zbekistonning Toshkent va Surxondaryo viloyatlarda uchraydi. Limono‘t sertukli, 30-60 sm balandlikdagi o‘t o‘simlik hisoblanadi. Poyasi bitta yoki ko‘p, qarama-qarshi shoxlangan. Barglari tuxumsimon, biroz o‘tkir uchli, ser tukli arrasimon qirrali bo‘lib, qisqa bandi bilan poya va shoxlarda qarama-qarshi o‘rnashgan. Oq rangli, tukli, ikki labli gullari gul bandi bilan barg qo‘ltig‘ida joylashib, to‘p gulni hosil qiladi. Mevasi 4 ta yong‘oqcha. Iyun-avgustda gullaydi, mevasi iyul-avgustda yetiladi. Yer ustki qismi tarkibida 0.01-0.33% efir moyi, c vitamin, karotin, fenilkarbon kislotalar, 5-10% oshlovchi va boshqa moddalar, urug‘ida 20-27% yog‘ bor. Bulardan tashqari dorivor limono‘t tarkibida quydagi moddalar ham mavjud.

1. Efir moylari;
2. Triterpen birikmalari (tsitral, sitronella);
3. Monoterpen aralashmalari (linalool, setronellol, geraniol);
4. Karotin, askorbin kislotalari
5. Shilliq moddalar, taninlar;
6. Kofe, xlorogen, rozmarin, ferul, ptotokotex;

- 7. Achchiq moddalar;
- 8. Flavonoidlar;
- 9. Yogʻli moddalar;
- 10. Makro- va mikroelementlar: kalsiy, kaliy, temir, marganes, rux, xrom, mis, molibden, nikel, vanadiy, kabi tarkibiy qismlarga boy oʻsimlik hisoblanadi.

1.3.1-Jadval

Limonoʻt (*Melissa officinalis*) oʻsimligining kimyoviy tarkibi (mg%).

Moddalar nomi	Qaysi organda koʻp miqdorda boʻlishi	Mg% miqdori	% miqdori
Vitamin C	Barglarida	150	
Qandlar	Gulida		3,56
Efir moyi, yogʻ	Barglarida Urugʻida		0,33 20
Oshlovchi moddalar	Barglarda		5
Kofe	Barglarida	150	
Oleanol	Barglarida	150	
Ursol	Barglarida	150	

Limonoʻt dorivor preparatlari Ibn Sino aytishicha yurakni mustahkamlaydi va unga quvvat beradi, shuningdek, traxoma, xiqichoq tutish, ogʻizdan yomon hid kelishi va boshqa kasalliklarni davolaydi. Xalq tabobatida limonoʻt bilan nevroz, bronxial astma, ayollarni toksikoz, klimaks, yurak urishini buzilishi va boshqa kasalliklarni davolaydi. Limonoʻt damlamasi klinik sharoitda sinovlardan oʻtgan va uni tibbiyot amaliyotida tinchlantiruvchi va qon bosimini pasaytiruvchi vosita sifatida qoʻllashga Oʻzbekiston Respublikasi Sogʻliqni saqlash vazirligi tomonidan ruxsat etilgan. Dorivor limonoʻt antispozmodik, tinchlantiruvchi, gipnotik, karminativ, xoleretik, gipoglikemik, yalligʻlanishga qarshi taʼsirlarga ega. Bundan tashqari limon yalpiziga asoslangan preparatlar: Meʼda shirasining sekretsiyasini ragʻbatlantirish, fermentatsiya anomaliyalarini yoʻq qilish, oshqozon harakatining kuchayishi, yurak urushini kamaytirish, halitozni yoʻq qilish, qon bosimini pasaytirish, qalqonsimon bezning hujayra ichidagi funksiyasini faollashtirish, hayz davrining normalizatsiyasi kabi kasalliklarga qarshi dori-darmon tayyorlashda ishlatiladi.

Eng keng qamrovli dorivor o‘simlik sifatida limono‘ti oz bo‘lsada boshqa kasalliklarga qarshi dori sifatida foydalaniladi. Yer usti qismining damlamasi ovqat hazm qilishi buzilganda, uni tartibga solish, kamqonlik, bazi asab va yurak kasalliklarini davolash uchun hamda tirirshga qarshi ta’sir etuvchi, og‘riq qoldiruvchi, surgi, siydik va yel haydovchi vostia sifatida qo‘llaniladi. Bu o‘simlik xalq orsida muhim ziravor sifatida ma’lum bo‘lib ayrim mamlakatlarda maxsus maydonlarda o‘stiriladi .

Bundan tashqari parfumeriya mahsulotlarini tayyorlashda, choylarga yoqimli hid berishda ham qo‘llaniladi. O‘simlikning ustki qismida C, B, tannin moddasi bor, undan tashqari limon va kaxrabo kislotalari bor. Farmasevtika sanoatida bu o‘simlikning ahamiyati yuqoriligi sababli uning turli mamlakatlarda limono‘t efir moyini olish texnologiyalari mavjud.

Xulosa. Melissa officinalis L ning dorivorlik xususiyati asosan yer ustki qismi hisoblangani uchun farm sanoatlarda xom-ashyo sifatida yer ustki qismidan foydalaniladi. Limono‘tning gullari nektar ajratish xususiyatiga ega asalarilar uchun maxsus asal manbai hisoblanadi. Uning xushboy hidi odamni tetiklashtiradi va tonusini oshiradi, shifobaxsh alkogolsiz ichimliklar tayyorlashda qo‘llaniladi.

Foydalanilga adabiyotlar:

1. Begmatova M., Ro‘ziqulov. N, “Dorivor o‘simliklardan foydalanish ahamiyati”. Agro Ilm T-2017 No 2 (46) 67-68-B.
2. M.A.Jo‘rayeva “Dorivor o‘simliklar atlası” Toshkent NASHIR,2019.(111-112 bet)
3. Khasanov, N., Kodirov, B., Tashpulatov, Y., Khujanov, A., Ismailov, Z., & Ulashyev, D. (2023). Germination and Seed Viability of Helichrysum maracandicum Popov Ex Kirp. Sterilized under in Vitro Conditions. American Journal of Plant Sciences, 14(2), 118-124.
4. Boboqandov, N. F., Nomozova, Z. B., & Rasulova, Z. A. LEONTICE EWERSMANNII BUNGE. NING BIOKIMYOVIY TAHLILI.
5. Makhammadiev, J. (2020). Mikro kapsulasyonda emulsifiye damlacıkların korunmasında kullanılacak polimerlerin sentezi (Master's thesis).
6. Raxmonov, V., & Xamroyev, A. (2023). O ‘TXO ‘R BALIQLAR UCHUN RYASKA (LIMNA) O ‘SIMLIGIDAN EKOLOGIK TOZA, ARZON VA TO ‘YIMLI OZUQA TAYYORLASH. Science and innovation in the education system, 2(12), 167-171.
7. Mahammadiyev, J., Yoqubov, M., & Eshonqulova, A. (2022). QISHLOQ XO‘JALIGI PESTITSIDLARIDA ISHLATILADIGAN GERBITSID VA

- INSEKTITSIDLARNI SAQLASHDA KAPSULALASHNING AHAMIYATI. Евразийский журнал медицинских и естественных наук, 2(6), 277-279.
8. Sidorov, A., & Mustanov, S. (2023). BIR YILLIK GULLARNI YETISHTIRISHNING TEXNOLOGIYASI. Science and innovation in the education system, 2(12), 220-223.
9. Boboqandov, N. F., Nomozova, Z. B., Gafurova, G. S., & Saydullayeva, I. S. LEONTICE EWERSMANNII BUNGI NING FENOLOGIK XUSUSIYATLARI.
10. Mustanov, S. B., Mustanova, Z. S., & AB, H. (2022, June). THE IMPORTANCE OF WATERING PEAS SEEDS. In Archive of Conferences (pp. 196-198).
11. Egamova, G. O., Isomov, E. E., & Djumayeva, G. (2023). EKMA SEDANA O 'SIMLIGINING DORIVORLIK XUSUSIYATLARI. Theoretical aspects in the formation of pedagogical sciences, 2(19), 190-195.
12. Djumayeva, G. R. (2022). ARTISHOK "CYNARA SCOLYMUS L." NING ONTOGENEZI. Academic research in educational sciences, (Conference), 207-210.

